

Разговор са добијеницима најрада за животно дело

ШТА СТЕ ПРОПУСТИЛИ...

Награда за животно дело додељује се само за изузетан стваралачки опус. Она значи велико друштвено и морално признање сваком уметнику и научнику, и више од тога — признање самој уметности и науци. Овогодишњу награду добили су наши истакнути научници и уметници — да својим делима допринесу ауторитету и афирмацији ове награде. Желели смо да за читаоце НИН-а људи који су добили највише признање за своје животно дело, одговоре на два питања:

1. ШТА СТЕ ПРОПУСТИЛИ ДА УЧИНИТЕ У ЖИВОТУ?
2. ШТА НАМЕРАВАТЕ ДАЉЕ ДА РАДИТЕ?

Сматрали смо да њихови одговори на ова питања имају посебну драж. Уместо одговора песника Милана Дединца објављујемо његову песму из књиге: „Песме из дневника заробљеника бр. 6021“.

Др БОРИСЛАВ СТЕВАНОВИЋ: Шта би човек радио — кад не би имао шта да доради..?

ПУНЕ четири деценије проф. др Борислав Стевановић неуморно истражује у различним доменима психологије, васпитава многе даровите научнике. Његова докторска дисертација (о психологији мишљења — смисао — бесмисао) изазвала је још тада, 1926. године велико интересовање у научним круговима. Докторирао је, као први Југословен, на Лондонском универзитету. Својим радовима из области психологије мишљења обезбедио је себи место у историји психологије. Не мање су познати његови радови о процесу интелектуалног сазревања, о развитку интелигенције.

Иако је пензионисан, катедра психологије београдског Универзитета не може без њега. Јер он је дуго година, све до пред рат био једини представач на тој катедри. Др Стевановић је један од иницијатора за оснивање Института за психологију. Његова помоћ, нарочито у области експерименталне психологије, особито је драгоцен. Награда коју је добио за животно дело веома га је образдowała. Сматра да је тиме преко њега учињено признање успешима психолошких наука код нас. На наша питања одговорио је без много колебања.

— Ако под овим мислите на неиспуњене циљеве, неизвршене задатке које сам

имао у плану, било је доста тих пропуста. Разуме се, човек се труди да оправда неизвршене задатке објективним условима, али биће да то нису увек прави разлоги. Има и личне кривице у томе. Али шта би човек радио ако би у потпуности све своје задатке посвршавао и све циљеве постигао? И кад не би имао ништа више да доради... Да ли би то био живот?

— Шта намеравам даље..? Гледаћу да обрадим психологију учења и стваралачког мишљења.

Др ПАВЛЕ ВУКАСОВИЋ: Животно искуство се не може научити из књига

ПРИЗНАЊЕ др Павлу Вукасовићу значи у исто време и прво веће друштвено признање једној веома младој а тако значајној науци — ентомологији. Нашли смо га у његовој лабораторији, на паразитолошком одељењу Хигијенског института, међу много бројним досијема „злочина инсеката“, међу балсамованим облицима малих а тако штетних и крвожедних животињица. Разговор је почeo спонтано...

— Мора се признати — много је пропуштено. А зашто? Нема довољно система у раду! Животно искуство се не може научити из књига. За ово што сам постигао, ја могу да захвалим свом професору Леки Јону. У Тулузи сам код њега радио и док-

торску дисертацију. Он ме је водио од почетка, прегледао ми је саставе, указивао на грешке и уводио ме у науку и живот. Ја га се још увек сећам и често кад радим с мојим студентичким асистентима помислих како би он поступио, шта би саветовао...

— У септембру пуним седамдесет година Онда ћу видети — шта ћу даље. На факултету у Новом Саду имам добру групу сарадника, они су углавном завршили специјализацију у Француској. Проучавамо штеточине на којима је до сада мало рађено.

СЕСТРЕ МИХАИЛОВИЋ: У младости човек много пропусти — због младости

Олга и Марија Михаиловић добиле су награду за животно дело као признање за њихов допринос развоју музичке културе код нас, за њихов стваралачки рад. Пошто је и њихова награда заједничка — а и њихов стваралачки рад такође (већ годинама наступају као камерни дуо) желеле су да заједнички одговоре на наша питања.

— У младости човек пропусти много баш због те младости. Млад човек има много амбиција и планова, али мало времена... Мало времена које поклањају свом стваралачком усавршавању а много више времена за друге, беззначајније ствари. Млад човек мало цени време а оно брзо пролази. Тада, чини се, најбрже. Човек у младости није свестан велике прилике да много научи. Касније, с нагомиланим искуством обично каже: Ех да ми се поново родити... Као педагогози увек смо скретале пажњу својим студентима на све ово, настојећи да њихову огромну младалачку енергију и ентузијазам усмеримо у стваралачком правцу.

— А даље: музика и предавања.

МАРКО ЧЕЛЕБОНОВИЋ: Оно што се пропусти у животу представља у суштини горчину живота

Као да је хладовити мир просторије био нарушен реским звуком звона... Али ипак нас је прихватио љубазан осмех и чврст стисак руке. Расуте слике по поду атељеа, цртежи, пастели... Поглед лута по њима не допушта сумњу: Све ово, створено за дуги низ година, чврстих линија, јасне и звучне гаме боја, одређених ликовних концепција, предодређено је за трајање. Из године у годину, кроз плиме и осеке уметничких стрељења нашег столећа, кроз све погодности

и ефемерности тренутка њихов творац ишао је својим путем.

Шта је то што сте пропустили у животу?

— Болно је то питање. Треба смоћи снаге да човек погледа времену у лице и одговори себи као и другима на то.

Са двадесет и две године обред сам се у Сан Тропезу. Пошао сам на летовање али је случај хтео да тамо проведем више од једне деценије. Живећи тако у селу (било је у то време то још само мало непознато село на Азурној обали, од године 1925. до 1936) у кругу фамилије и малог броја добрих пријатеља. Тако се и формирала моја уметност, у трагању по себи а не по путевима савремености. Иако сам боравио у Француској верујем да сам био несавременији но многи који су у то време живели у Београду. Ако је то пропуст онда је то што сам се изоловао у време када се млади уметник формира. Да сам живео у Паризу био бих сигурно надреалиста и штошта друго.

У току целог свог живота, сваке двете године, мислио сам да оно што сам дотле радио није добро. Да сам баш тада нашао оно „право“. Отприлике и сада је тако. Мада, кад се то сада, после тридесет година, сакупи и погледа види те да је то у ствари све исто.

Шта сада, после једног признања које обележава можда нешто што се не очекује да се превазиђе?

— Награда за животно дело је лепа вест. Али, она се логично везује за нешто коначно. Можда се после ње не очекује нешто ново, али чини ми се да је код мене сасвим супротан ефекат. Никада толико чинам радио.

СТОЈАН АРАЛИЦА: Још много је креација у мени

Кад човек дуго живи тешко је сабрати све оно што је пропустио. Можда је прво то што сам се касно оженио (иако сам већ преко тридесет година у браку!). Можда и то што нисам раније био у Паризу. То што сам дуго остао под утицајем Минхена. Али... Иако су поодмакле године сматрам да још нисам достигао врхуна у свом сликарству. Надам се још прогресу. Од свега тога гамом — још је много креација у мени. За мене, моје слике имају неизмерно радости. Стварајући их чини ми се да идејам ка своме циљу. Џ. „и апстрактно сликарство да слободу. Да то спојим са фор-

лом и бојом. Осећам се снажним да то испуним.“

Све је то изговарено заиста уверљиво. Уз поглед који је прелазио с једног платна на друго. Од оних првих „париских“ пуних светлости и ваздуха. До ових последњих, на штафелају, тек осушених, моји у својим обрисима кондензују једно сигуруно и искрено убеђење у радости живота; открива нам човека који је знао да свој живот посвети једној уметности и да јој се сав преда баш онако као што и сам каже: „Да се још стотину пута родим стотину пута бих био сликар. Велико је уживање направити нешто, за мене је то моја слика.“

МИЛАН ЗЛОКОВИЋ: Завеса није спуштена

— Архитекта не може бити сто одсто уметник као што не може бити ни стопроцентни научник. То је једна синтеза. Јер, архитектура је све оно што нас окружује. Архитекта мора да се прилагоди: да гради сагласно савремености, свом схватању а и традицији. Дуги низ година већ радим и чини ми се да не могу наћи одговор на питање: „Шта је то пропуштене“. Целог века сам се заузимао за ствари за које ми се чинило да се треба борити. Још као млад покушао сам да пробијем оквире административне норме, традиције. Није то било лако. Али они су ипак пробијени. Значи — ништа није било пропуштено. И данас, када радим 12 до 14 часова. Када се посвећујем проблемима теорије архитектуре са исто онолико интензитета као и пројекту који ми се повери. Исто као и мојим студентима. Све то не допушта ми осећај пролажења. Чини се да нема ствари за коју бих рекао да сам изоставио.

— А сада?

— Желео бих могућност да изведем једну експерименталну стамбenu зграду у Београду. Урадио бих то са истим парама које се и сада троше или бих верујем са градио зграду коју би публика радије прихватила.

Сто прекривен скицима, закрчец књигама и скриптама. Зидови испуњени полицама препуних књига, свих издања на скоро свим великим језицима и уметничким сликама. Амбијент и речи који откривају један живот који је нашао времена и могућности да сада, после једног признања као што је „Награда за животно дело“ тврди „Сваки дан је почетак“. „Ништа није пропуштено“...

М. Б. и М. Р.